

ANTWOORDEN

AANWIJZING VOOR DE LEERKRACHT | Maak zelf de keuze wanneer gespeeld mag worden. Spreek duidelijke tijden af. Besteed ook aandacht aan de vraag wanneer de game klaar is. Doorspelen tot het spel is afgelopen kan vele uren duren! Kinderen kunnen de game ook thuis spelen. Dat kan teleurstellingen over weinig speeltijd wegnemen. Zorg dan wel dat het werkblad tijdig wordt nabesproken.

De game is gebouwd door studenten van de HKU. Een professional van Museum De Proefkolonie heeft geholpen met de inhoud. Alle informatie is historisch accuraat: de plaatsing van gebouwen en land, het uiterlijk van de kleding en de getoonde gewassen. Maar ook de biografieën van de *ingame characters* (velen lijken er zelfs op, weten we dankzij portretten) en de verhaallijn van de twee complotten. De game heeft een ingebouwde encyclopedie, waarin informatie over bijzondere gebouwen en karakters te vinden is.

De informatie is grotendeels gebaseerd op het boek *De Proefkolonie* van Wil Schackmann ISBN9789045036335.

Tijdens het maken van de game zijn verschillende nieuwe vragen gesteld en beantwoord. Zo heeft het maken ervan bijgedragen aan nieuwe kennis over de Koloniën.

Wil je meer weten? Bezoek ons museum. Proefkolonie.nl

TECHNISCHE INFORMATIE

De game is geschikt voor laptops en computers met Windows Macintosh en Linux. Het spel werkt niet op tablet of mobiel.

Downloaden is noodzakelijk. De downloadknop bevindt zich onderaan de pagina. Vraag zo nodig de systeembeheerder dit te doen.

Ondanks zorgvuldigheid bij het maken, kunnen er fouten optreden. Probeer het spel dan opnieuw op te starten.

Blijft een probleem optreden? Laat het ons weten!

Proefkolonie.nl/contact

AANWIJZING VOOR DE LEERKRACHT | Laat het spel bij voorkeur in tweetallen spelen. Bespreek onderstaande antwoorden met de klas. Onder elk antwoord staat een korte toelichting met een verwijzing naar een pagina in het boek.

Bent u bekend met coöperatief leren? Pas dan de werkvorm *genummerde hoofden* toe: zet 2 tweetallen bij elkaar in een groepje. Laat ieder groepslid een nummer van 1 t/m 4 kiezen. Stel de vraag en geef kort tijd voor overleg. Noem een nummer, bijv. 1: alle kinderen met dat nummer steken hun hand op. Laat ze het samen gevonden antwoord zeggen.

ANTWOORDEN

- 1 B Hij kan er slecht tegen dat mensen arm zijn.
Hij was in Nederlands-Indië geweest. Bij terugkomst leefden van de 2 miljoen Noordelijke Nederlanders tussen de 10 en 30% onder de armoedegrens. Armen- en weeshuizen zaten boordevol en overal werd gebedeld. (Schackmann, 13-15)
- 2 A In ruil voor geld armen naar de Kolonie 'opzenden'.
Het idee was dat geld uitdelen mensen afhankelijk maakte. Daarom moesten de kolonisten werken voor het huis, de kleding, voedsel en gereedschap die ze kregen. Maar er was wel startkapitaal nodig. Leden betaalden contributie. Had een *subcommissie* genoeg contributie verzameld, dan mochten ze één gezin 'opzenden'. Zo had elke stad zijn eigen hoeves. (Schackmann, 15-19)
- 3 De subcommissies willen winst maken en goede verhalen horen. De kolonisten willen genoeg eten en het liefst niet te hard werken.
'Wie niet werkt, zal niet eten' was het idee. Een gezin begon met 250 gulden schuld. Dat moest in 16 terugbetaald zijn. Wekelijks werd er afgerekend. Wie meer verdiende, kreeg contant geld. Daarvan kon hij extra eten, gebruiksartikelen of kleding kopen. Vaak werd er geklaagd, vooral door mensen die te weinig konden verdienen. Er gingen dan brieven naar subcommissies of zelfs naar de koning. De subcommissies wilden dit liever niet. Om hun leden tevreden te houden, wilden ze goede verhalen. En dus werd er nogal eens gelogen. (Schackmann, 21; 34-47)

ANTWOORDEN

- 4 C Kolonisten werken op hun eigen land voor eigen voedsel. De rest van de dagen werken ze voor geld

Vier dagen in de week werkten kolonisten op gemeenschappelijk land, twee dagen (eerst één) op hun eigen landje. In het midden van de Kolonie lag een 'proeftuin' waar geëxperimenteerd werd met teelmethodes (niet in de game). Het gemeenschappelijk werk was op basis van stukloon. Je kreeg betaald voor elke roede (14m²) die je had verbouwd. Ze verbouwden vooral aardappels, boekweit en rogge. Wat uit je eigen tuintje kwam, mocht je zelf eten. In de tuintjes stonden vooral rode kool, bloemkool, boontjes, peterselie, ui, knoflook.
(Schackmann, 46; 56-59; 70-71; 92; 96-97; 122)

- 5 C 130.000 gulden is veel te veel voor zulke slechte grond!

Drenthe was sinds 1814 een Nederlandse provincie. De gouverneur bestuurde de provincie uit naam van de koning (voorloper van de commissaris des Konings). Hij (Hofstede) stond bekend om nepotisme. Toen zijn zoon een te duur land bij Witten (Assen) had gekocht, besloot hij dit aan de Koloniën te slijten. Via zijn netwerk van vertrouwelingen wist Johannes voor 58.000 gulden het veel betere land bij Vledder te kopen.
(Schackmann, 24-28)

- 6 D Alle antwoorden: mest, voedsel en kolonisten.

Petrus Ameshoff was lid van het dagelijks bestuur van de Maatschappij van Weldadigheid. Als zakenman reisde hij vaak over de Zuiderzee naar Drenthe. Zo kende hij er veel mensen. Vanwege zijn ervaring in de handel, werd hij vaak door Johannes gevraagd om materialen naar de Koloniën te sturen. Vooral mest was erg gewild; de grond was nog steeds erg schraal. Dagelijks vertrok er een stinkend schip. De Amsterdamse armoezaaiers wisten hem goed te vinden; regelmatig stond er iemand op zijn stoep, die naar de Koloniën wilde.
(Schackmann, 62-63; 101-102; 325; 329; 387)

ANTWOORDEN

- 7 Eigen antwoord
In het begin van de negentiende eeuw was veel afhankelijk van de mensen die je kende en je eigen reputatie. Er was een landelijk wetboek, maar machtige mannen (zoals de gouverneur) kenden allerlei manieren om je het leven zuur te maken. Daarom moest Johannes in het diepste geheim het land taxeren en kopen.
(Schackmann, 24-27)
- 8 *Er zijn 50 huisjes in de Kolonie (let op: na enige tijd spelen, komen er huisjes bij!) Ik heb __eigen antwoord__ kolonisten laten werken op het gemeenschappelijk land. Ik heb __eigen antwoord__ kolonisten laten werken op hun eigen land.*
Komen kinderen uit op 52 huisjes? Dat komt omdat ze de ambtenarenwoningen hebben meegeteld. Zie vraag 13. Bespreek met de kinderen of en hoe het ze is gelukt om de kolonisten geld te laten verdienen en tegelijkertijd niet te hongerig te worden.
- 9 C, D Kraaien eten de oogst op en er moet mest op het land.
Of de kolonisten veel last hadden van ongedierte, is ons niet bekend. Dit is gewoon een *mini-game* om het spel op te leuken. Feit is dat er geen bestrijdingsmiddelen waren. Het aanvoeren van mest was een belangrijke klus. Er is zoveel nodig, dat ook straatvuil, roet, ingewanden van vis, bloed van de slacht en menselijke poep werden opgestuurd. Vanaf 1838 zijn alle kolonisten verplicht om hun eigen haardas en poep op te vangen in een bak. Wie dat onvoldoende doet, krijgt minder eten of een boete.
(Schackmann, 122-123; *De Strafkolonie*, 121-123)
- 10 B, E Ze klagen over weinig eten en zelfverrijking van de directie.
Of dit terecht is, hangt af van welke partij je kiest. Het eten in de Kolonie was karig, maar nog altijd veel beter dan in de rest van het land. Toch waren er veel gezinnen die moeite hadden rond te komen. Het werk was zwaar en niet iedereen was lichamelijk geschikt. Ook over de zelfverrijking zijn de meningen verdeeld. Wil je meer weten? Zie de laatste pagina.

ANTWOORDEN

11 Eigen antwoord

Net als bij het complot over de stichting van de Koloniën is ook dit echt gebeurd. De klagers werden in het strafhok gezet. Er kwamen zoveel in terecht dat er zelfs een lege hoeve tot extra strafhok werd omgebouwd. Dit staat bekend als het complot rond Johan(nes) Bosch (ja, een naamgenoot!) en Hendrik Vos. Een groot deel van Schackmanns boek gaat hierover. Zie biografieën op p. 380 en 386.

12 Van links naar rechts: de spinzaal, de gaarkeuken en de winkel.

Het gebouw van de gaarkeuken stond er in het begin al en was eerst een boerderij. Er liep een weg heen van linksonder op het plaatje tot waar de put later is gemaakt. De andere wegen en gebouwen zijn aangelegd toen de Kolonie werd gebouwd. Er kwamen in Franse stijl bomen langs de kant. Deze staan er nog steeds. Deze informatie is voor een groot deel nieuw: door heel goed naar tekeningen, plattegronden en beschrijvingen te kijken, zijn we tot dit beeld gekomen.

13 Alle taken zijn juist.

Wie binnenkwam in de Koloniën had vaak niets. Hun namen werden genoteerd. Vervolgens kregen ze een huisje toegewezen en werd hun de kleding, huisraad en gereedschap getoond. Ook kregen ze een 'zakboekje' waarin de inkomsten en uitgaven genoteerd werden. De volgende ochtend moesten de mannen en jongens zich melden op het land. Daar kregen ze les in het boerenleven. De vrouwen en meisjes kregen les in de spinzaal. De daarop volgende dagen moesten ze werken: op het land of aan het spinnenwiel thuis.
(Schackmann, 34-35; 40-42; 45-46; 52; 70-73;

ANTWOORDEN

- 14 B, C, E De onderdirecteur drijft ook een winkel, de gaarkeuken voorziet in eten zolang de oogst nog niet op is en wordt daarna verbouwd tot school.

Om zuinig aan te doen, is er weinig personeel. De onderdirecteur kan daarom prima een winkeltje er naast houden. In de eerste maanden is de oogst nog niet op, daarom wordt in de gaarkeuken 's middags warm eten geserveerd. Meestal is dat hutspot of soep. Zelfs met Kerst. Toch is het niet de bedoeling dat dit door blijft gaan: het idee was juist om armen onafhankelijk van soepbedelingen te maken. De nieuwe functie van school past goed in het Verlichtingsdenken: als je de arme mens maar opleidt, wordt hij daar vanzelf beter van. (Schackmann, 55-59; 106)

- 15 B, D Vrouwen en meisjes moesten spinnen, alle kinderen moesten naar school.

Dat vrouwen en meisjes moesten spinnen (thuis of in de spinzaal) was heel complimenteus. De directie onderkende dat mannen met de landbouw te weinig geld verdienden om het gezin te onderhouden. Het was de vrouw die voor *steady* inkomsten zorgde. In de rustige wintermaanden, hielpen mannen en jongens hen mee met spinnen en weven. Alle kinderen gingen naar school. Van 6 tot 12 jaar vier uur per dag (daarnaast moesten ze werken) en vanaf 12 jaar naar de avondschool. Meestal tot hun twintigste. (Schackmann, 72-73; 105-107; *De Strafkolonie*, 245)

- 16 E De kolonisten hadden kippen, honden, koeien, varkens en schapen (en soms nog wat andere beesten) Elke kolonist kreeg 1 of 2 koeien, afhankelijk van hoe hard hij zijn best had gedaan. Dit was op huurbasis, om jaloezie te voorkomen. Honden waren verboden, maar werden gehouden om de eigen tuin te beschermen tegen diefstal. Ook op het bezit van kippen was de directie niet dol: de beesten zouden teveel graantjes meepikken. (Schackmann, 64; 173; *De Strafkolonie*, 121-122)

ANTWOORDEN

17 Eigen antwoord

Zie vraag 11. Uiteindelijk werd Hendrik Vos terug gestuurd naar zijn eigen woonplaats (waar hij vermoedelijk in armoede verviel). Johannes Bosch werd als eerste met zijn gezin naar de strafkolonie Ommerschans gestuurd. Vijf jaar later kwam hij vrij. Hij vertrok met zijn oudste dochter, vermoedelijk naar zijn oude woonplaats. Het is onbekend hoe het daar met hem afliep.
(Schackmann, 380; 386)

18 Eigen antwoord

Laat zo mogelijk klasgenoten hun spelresultaat met elkaar bespreken of besteed er klassikaal aandacht aan. Wie heeft de hoogste tevredenheid behaald? Hoe kreeg je dat voor elkaar?
De Koloniën van Weldadigheid was een ambitieus project. Er kwam heel veel controle en administratie bij kijken. In het Drents Archief ligt voor zeker 400 meter aan kolonistenlijsten, jaarverslagen, brieven en nog veel meer. Tussen kolonisten en hun subcommissies was een levendige briefwisseling: soms met klachten, soms met complimenten. Wel nam de belangstelling af: van ruim 20.000 leden in 1818, tot 9.000 rond 1830. De kolonisten stonden onder voortdurende controle: elke week kwamen meerdere superieuren letterlijk in hun woning om te controleren of ze wel netjes huishielden. Toch was er tevredenheid, want in de rest van het land moest je maar hopen dat je werk of een woning kon krijgen. En naar school gaan, dat was voor arme kinderen helemaal een illusie!
(Schackmann, 368-371)

19 Eigen antwoord (groepsbespreking)

Ter overweging:

- Hoe was armenzorg in de rest van het land geregeld? (*De Kinderkolonie*, 21-23; *De Bedelaarskolonie*, 52-54)
- Schrijf voor- en nadelen op (Schackmann, 368-371)
- Vergelijk de armenzorg met die in de huidige tijd.

Meer lezen?

Voor meer informatie over het leven van Johannes van den Bosch:

Angelie Sens, *De Kolonieman*, ISBN 9789460038914

Voor meer informatie over gezondheid in de Koloniën:

H. G. Roelfsema, *De gezondheidszorg in de Noord-Nederlandse koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid tussen 1818 en 1859*, dissertatie, RUG
beschikbaar op: <https://research.rug.nl/nl/publications/>

Voor meer informatie over de voor- en nadelen van de Koloniën van Weldadigheid:

Wil Schackmann, *De Strafkolonie*, ISBN9789045036113

Meer weten?

De geschiedenis van de Vrije Koloniën van Weldadigheid wordt verteld in Museum De Proefkolonie

Proefkolonie.nl

De geschiedenis van de Onvrije Koloniën van Weldadigheid wordt verteld in het Nationaal Gevangenis­museum:

Gevangenismuseum.nl

De Koloniën van Weldadigheid staan op de nominatie voor de status van UNESCO Werelderfgoed. Volg het laatste nieuws of zoek aanvullende informatie op:

Kolonienvanweldadigheid.nl

